

20.2.2024

A9-0223/126

Pakeitimas 126

Adrián Vázquez Lázara

Teisės reikalų komiteto vardu

Pranešimas

A9-0223/2023

Tiemo Wölken

Žurnalistų ir žmogaus teisių gynėjų apsauga nuo akivaizdžiai nepagrįstų ar piktnaudžiaujamojo pobūdžio teismo procesų
(COM(2022)0177 – C9-0161/2022 – 2022/0117(COD))

Pasiūlymas dėl direktyvos

–

EUROPOS PARLAMENTO PAKEITIMAI*

Komisijos pasiūlymas

EUROPOS PARLAMENTO IR TARYBOS

DIREKTYVA (ES) 2024/... █

... m. ... d.

dėl asmenų, užsiimančių visuomenės dalyvavimo veikla, apsaugos nuo akivaizdžiai nepagrįstų *ieškinių* ar piktnaudžiaujamojo pobūdžio teismo procesų
(Strateginiai ieškiniai dėl visuomenės dalyvavimo)

EUROPOS PARLAMENTAS IR EUROPOS SĄJUNGOS TARYBA,

atsižvelgdami į Sutartį dėl Europos Sąjungos veikimo, ypač į jos 81 straipsnio 2 dalies f punktą,

atsižvelgdami į Europos Komisijos pasiūlymą,

* Pakeitimai: naujas ar pakeistas tekstas žymimas pusjuodžiu kursyvu, o išbrauktas tekstas nurodomas simboliu █ .

atsižvelgdami į Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonę¹,
teisėkūros procedūra priimamo akto projektą perdavus nacionaliniams parlamentams,
laikydami įprastos teisėkūros procedūros²,

¹ OL C 75, 2023 2 28, p. 143.

² ... m. ... d. Europos Parlamento pozicija [(OL ...)] / (dar nepaskelbta Oficialiajame leidinyje) ir ... m. ... d. Tarybos sprendimas.

kadangi:

- (1) *Sąjunga nusistatė tikslą puoselėti ir plėtoti laisvės, saugumo ir teisingumo erdvę, kurioje užtikrinamas laisvas asmenų judėjimas. Siekiant, kad būtų sukurta tokia erdvė, Sąjunga, be kita ko, turi priimti priemones, susijusias su teisiniu bendradarbiavimu tarpvalstybinio pobūdžio civilinėse bylose, kurių reikia siekiant pašalinti kliūtis, trukdančias tinkamam civilinio proceso veikimui. To tikslo prireikus turėtų būti siekiama skatinant valstybėse narėse taikomų civilinio proceso taisyklių suderinamumą;*
- (2) Europos Sąjungos sutarties (toliau – ES sutartis) 2 straipsnyje teigiama, kad Sąjunga yra grindžiama šiomis vertybėmis: pagarba žmogaus orumui, laisve, demokratija, lygybe, teisine valstybe ir pagarba žmogaus teisėms, įskaitant mažumoms priklausančių asmenų teises;

- (3) ES sutarties 10 straipsnio 3 dalyje teigiama, kad kiekvienas Sąjungos pilietis turi teisę dalyvauti Sąjungos demokratiame gyvenime. Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijoje (toliau – Chartija) numatytos, *inter alia*, teisės į tai, kad būtų gerbiamas privatus ir šeimos gyvenimas, į asmens duomenų apsaugą, saviraiškos ir informacijos laisvę, kuri apima pagarbą žiniasklaidos laisvei ir pliuralizmui, *susirinkimų ir asociacijų laisvę*, taip pat teisę į veiksmingą teisinę gynybą ir teisingą bylos nagrinėjimą;
- (4) teisė į saviraiškos ir informacijos laisvę, kaip *nustatyta* Chartijos 11 straipsnyje, apima teisę turėti savo įsitikinimus, gauti bei skleisti informaciją ir idėjas nekliudomam valdžios institucijų ir nepaisant valstybių sienų. Chartijos 11 straipsniui būtina suteikti *atitinkančio* Europos žmogaus teisių konvencijos (toliau – EŽTK) 10 straipsnio dėl teisės į saviraiškos laisvę, kaip ją aiškina Europos Žmogaus Teisių Teismas (toliau – EŽTT), reikšmę ir taikymo sritį;

(5) savo 2021 m. lapkričio 11 d. rezoliucijoje dėl demokratijos ir žiniasklaidos laisvės bei pliuralizmo stiprinimo Sąjungoje Europos Parlamentas paragino Komisiją pasiūlyti neįpareigojančios teisės ir įpareigojančios teisės priemonių rinkinį, reikalingą dėl to, kad Sąjungoje daugėja strateginių ieškinių dėl visuomenės dalyvavimo (toliau – SLAPP), susijusių su žurnalistais, nevyriausybinėmis organizacijomis (toliau – NVO), akademinės bendruomenės atstovais ir pilietine visuomene. Parlamentas pareiškė, kad reikia teisėkūros procedūra priimamų priemonių civilinio ir baudžiamojo proceso teisės srityse, pavyzdžiui, proceso nutraukimo anksčiau laiko mechanizmo piktnaudžiaujamojo pobūdžio civilinių ieškinių atveju, teisės į tai, kad būtų priteistos visos atsakovo patirtos išlaidos, ir teisės į žalos atlyginimą. 2021 m. lapkričio 11 d. rezoliucijoje taip pat paraginta rengti tinkamus teisėjų ir praktikuojančių teisininkų mokymus apie SLAPP, įsteigti specialų fondą, skirtą finansinei paramai nuo SLAPP nukentėjusiems asmenims teikti, ir viešą teismo nutarčių SLAPP bylose registrą. Be to, Parlamentas paragino peržiūrėti Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą (ES) Nr. 1215/2012³ ir Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą (EB) Nr. 864/2007⁴, kad būtų užkirstas kelias vadinamajam šmeižto turizmui ar palankesnio teisinio reglamentavimo ieškojimui (angl. forum shopping);

³ 2012 m. gruodžio 12 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 1215/2012 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo (OL L 351, 2012 12 20, p. 1).

⁴ 2007 m. liepos 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 864/2007 dėl nesutartinėms prievolėms taikytinos teisės („Roma II“) (OL L 199, 2007 7 31, p. 40).

- (6) šios direktyvos tikslas – *šalinti kliūtis tinkamam civilinio proceso veikimui, kartu užtikrinant* fizinių ir juridinių asmenų, kurie užsiima visuomenės dalyvavimo veikla sprendžiant viešojo intereso klausimus, *įskaitant* žurnalistus, *leidėjus, žiniasklaidos organizacijas, pranešėjus* ir žmogaus teisių gynėjus, *taip pat įskaitant pilietinės visuomenės organizacijas, NVO, profesines sąjungas, menininkus, tyrėjus ir akademinės bendruomenės narius*, apsaugą *nuo* prieš juos pradėtų *teismo procesų*, kuriais siekiama juos atgrasyti nuo visuomenės dalyvavimo veiklos;
- (7) *teisė į saviraiškos laisvę yra viena pagrindinių teisių, kuria turi būti naudojamosi pareigingai ir atsakingai, atsižvelgiant į pagrindinę asmenų teisę gauti nešališką informaciją, taip pat gerbiant pagrindinę teisę į asmens reputacijos apsaugą, asmens duomenų bei privatumo apsaugą. Kilus tų teisių kolizijai, visos šalys turi turėti galimybę kreiptis į teismą, tinkamai paisant teisingo bylos nagrinėjimo principo. Tuo tikslu šioje direktyvoje bylą nagrinėjančiam teismui turėtų būti palikta diskrecija nuspręsti, ar konkrečioje byloje tikslinga taikyti atitinkamas apsaugos priemones. Naudodamasis tokia diskrecija teismas turėtų netaikyti atitinkamų apsaugos priemonių, pavyzdžiui, jei visuomenės dalyvavimo veiksmai vykdomi nesąžiningai, kaip antai visuomenės dalyvavimo veiksmais atsakovas skleidžia dezinformaciją ar išgalvotus teiginius, o jų tikslas – pakenkti ieškovo reputacijai;*

- (8) žurnalistai atlieka svarbų vaidmenį sudarydami palankesnes sąlygas viešiesiems debatams ir skleisdami bei priimdami informaciją, nuomones ir idėjas. ***Jie turėtų galėti veiksmingai ir nesibaimindami vykdyti savo veiklą, siekiant užtikrinti, kad piliečiai galėtų susipažinti su įvairiomis nuomonėmis Europos demokratiniuose valstybėse. Nepriklausoma, profesionali ir atsakinga žurnalistika, taip pat galimybė gauti įvairios informacijos yra vieni iš pagrindinių demokratijos ramsčių.*** Labai svarbu, kad ***žurnalistai*** turėtų būtinos erdvės, kad galėtų prisidėti prie atvirų, laisvų ir sąžiningų debatų ir kovoti su dezinformacija, manipuliavimu informacija ir kišimusi, ***laikydami žurnalistikos etikos, ir, kai jie veikia sąžiningai, kad jiems būtų suteikiama apsauga;***
- (9) ***šioje direktyvoje nepateikiama termino „žurnalistas“ apibrėžtis, kadangi šios direktyvos tikslas – apsaugoti bet kurį fizinį ar juridinį asmenį, užsiimančią visuomenės dalyvavimo veikla. Tačiau turėtų būti pabrėžta, kad žurnalistika – tai veikla, kuria užsiima įvairūs subjektai, įskaitant reporterius, analitikus, skiltininkus ir tinklaraštininkus, taip pat kitus asmenis, užsiimančius įvairių formų savilaida spausdinta forma, internete ar kitur;***
- (10) visų pirma, tiriamosios žurnalistikos atstovai ***ir žiniasklaidos organizacijos*** atlieka itin svarbų vaidmenį ***atskleidžiant*** organizuotą nusikalstamumą, ***piktnaudžiavimą*** valdžia, korupciją, ***pagrindinių teisių pažeidimus*** bei ekstremizmą ***ir*** kovojant su šiais reiškiniais. Jų darbas yra susijęs su ypatingai didele rizika ir jie patiria vis daugiau išpuolių, ***nužudymų ir grasinimų, taip pat bauginimą*** ir priekabiavimą. Tam, kad ***tiriamosios žurnalistikos atstovai*** galėtų atlikti esminį viešųjų interesų sergėtojų vaidmenį ***nesibaimindami būti nubausti už tai, kad ieško tiesos ir informuoja visuomenę, reikalinga*** tvirta apsaugos priemonių sistema ir apsauga;

- (11) žmogaus teisių gynėjai **turėtų galėti aktyviai dalyvauti viešajame gyvenime ir skatinti atskaitomybę nebijodami, kad bus bauginami. Žmogaus teisių gynėjai yra asmenys, grupės ir organizacijos pilietinėje visuomenėje, kurie propaguoja ir saugo visuotinai pripažintas žmogaus teises ir pagrindines laisves. Žmogaus teisių gynėjai yra išipareigoję propaguoti ir saugoti pilietines, politines, ekonomines, socialines, kultūrines, aplinkos, klimato █, moterų bei LGBTIQ teises ir kovoti su tiesiogine ar netiesiogine diskriminacija, kaip išdėstyta Chartijos 21 straipsnyje. Atsižvelgiant į Sąjungos aplinkos ir klimato politiką, dėmesys taip pat turėtų būti skiriamas aplinkos teisių gynėjams, nes Europos demokratinėse valstybėse jie atlieka svarbų vaidmenį;**
- (12) **kiti svarbūs viešų debatų dalyviai, pavyzdžiui, akademinės bendruomenės nariai, tyrėjai ar menininkai, taip pat nusipelno tinkamos apsaugos, nes jiems taip pat gali grėsti SLAPP. Demokratinėje visuomenėje jie turėtų galėti mokytis, mokyti, vykdyti mokslinius tyrimus, rengti pasirodymus ir komunikuoti nebijodami represijų. Akademinės bendruomenės atstovai ir tyrėjai iš esmės prisideda prie viešo diskurso bei žinių sklaidos, užtikrina, kad demokratiniai debatai galėtų vykti remiantis informacija pagrįstais teiginiais, ir kovoja su dezinformacija;**

- (13) kad demokratija būtų gyvybinga ir klestėtų, žmonės turi galėti aktyviai dalyvauti viešuose debatuose nederamai nesikišant valdžios institucijoms ar kitiems įtakingiems subjektams, ar jie būtų iš tos pačios šalies, ar iš užsienio. Siekiant užtikrinti prasmingą dalyvavimą, žmonės turėtų galėti gauti patikimą informaciją, kuri leistų jiems susidaryti savo nuomonę ir patiems priimti sprendimus viešojoje erdvėje, kurioje galima laisvai reikšti skirtingus požiūrius;
- (14) siekiant puoselėti šią aplinką, svarbu apsaugoti *fizinius ir juridinius asmenis* nuo piktnaudžiaujamojo pobūdžio teismo procesų dėl visuomenės dalyvavimo. Toks teismo procesas pradedamas ne siekiant įgyvendinti teisę kreiptis į teismą, o siekiant nutildyti viešus debatus *ir užkirsti kelią Sąjungos ir nacionalinės teisės pažeidimų tyrimui ir pranešimui apie juos*, paprastai naudojant priekabiavimą ir bauginimą;

- (15) SLAPP paprastai inicijuoja galingi subjektai, pavyzdžiui, asmenys, lobistų grupės, korporacijos, **politikai** ir valstybės organai, **siekdami nutildyti viešus debatus**. Jiems dažnai būdingas šalių galios disbalansas, kai ieškovo finansinė ar politinė padėtis yra stipresnė nei atsakovo. Nors galios disbalansas nėra būtinas tokių bylų elementas, tais atvejais, kai jis yra, jis gerokai padidina žalingą ir atgrasomąjį teismo proceso dėl visuomenės dalyvavimo poveikį. **Ieškovo piktnaudžiavimas ekonominiu pranašumu ar politine įtaka atsakovo atžvilgiu, jei toks yra, kartu su teisinio pagrindo nebuvimu kelia ypatingą susirūpinimą, jeigu aptariamai piktnaudžiaujamojo pobūdžio teismo procesai tiesiogiai ar netiesiogiai finansuojami iš valstybės biudžeto ir yra naudojami kartu su kitomis tiesioginėmis ar netiesioginėmis valstybės priemonėmis, nukreiptomis prieš nepriklausomas žiniasklaidos organizacijas, nepriklausomą žurnalistiką ir pilietinę visuomenę;**
- (16) teismo procesai dėl visuomenės dalyvavimo gali turėti neigiamą poveikį **fizinių ir juridinių asmenų, kurie užsiima visuomenės dalyvavimo veikla**, patikimumui bei reputacijai **ir gali** išsekinti jų finansinius bei kitus išteklius. Dėl tokių procesų informacijos, susijusios su viešojo intereso klausimu, paskelbimas galėtų būti atidėtas arba jam galėtų būti užkirstas kelias. Procedūrų trukmė ir finansinis spaudimas gali turėti atgrasomąjį poveikį **fiziniais ir juridiniais asmenimis, kurie užsiima visuomenės dalyvavimo veikla**. Todėl tokios praktikos buvimas gali turėti atgrasomąjį poveikį jų darbo atžvilgiu, nes gali prisidėti prie vidinės cenzūros nujaučiant, kad ateityje gali įvykti teismo procesas, o dėl to nukenčia vieši debatai ir tai nėra naudinga visai visuomenei;

(17) asmenims, kuriems gresia piktnaudžiaujamojo pobūdžio teismo procesas dėl visuomenės dalyvavimo, vienu metu gali būti iškeltos kelios bylos, kartais inicijuotos keliose jurisdikcijose. **Ši direktyva taikoma tik tarpvalstybinio civilinio ar komercinio pobūdžio byloms, nors praktika, kuria siekiama užkirsti kelią visuomenės dalyvavimui, jį apriboti arba už jį bausti, taip pat gali apimti ir administracines ar baudžiamąsias bylas arba skirtingų rūšių procesų derinį.** Vienos valstybės narės jurisdikcijoje inicijuotas procesas prieš asmenį, **kurio nuolatinė gyvenamoji vieta (buveinė) yra** kitoje valstybėje narėje, atsakovui paprastai yra sudėtingesnis ir brangesnis. Ieškovai teismo procesuose dėl visuomenės dalyvavimo taip pat galėtų naudotis procesinėmis priemonėmis, kad **padidintų** bylinėjimosi trukmę ir išlaidas **ir inicijuotų procesus** jurisdikcijoje, **kuri**, jų nuomone, yra palanki jų bylai, **o ne** tinkamiausioje ieškiniui nagrinėti **jurisdikcijoje (angl. forum shopping, vadinamasis palankesnio teisinio reglamentavimo ieškojimas).** **Finansinis spaudimas, procedūrų trukmė ir įvairovė bei sankcijų grėsmė yra galingos priemonės norint įbauginti ir nutildyti kritikų balsus.** Tokia praktika taip pat sukuria nereikalingą ir žalingą našta teismų **sistemoms ir lemia netinkamą jų išteklių naudojimą – taigi, ji yra piktnaudžiavimas tokiomis sistemomis;**

- (18) šioje direktyvoje numatytos apsaugos priemonės turėtų būti taikomos fiziniams ar juridiniams asmenims, **tiesiogiai ar netiesiogiai** užsiimantiems visuomenės dalyvavimo veikla. Jomis taip pat turėtų būti apsaugomi fiziniai ar juridiniai asmenys, kurie dėl profesinių sumetimų arba asmeniškai remia kitą asmenį, jam padeda arba jam tiekia prekes ar teikia paslaugas tiesiogiai su visuomenės dalyvavimu sprendžiant viešojo intereso klausimus susijusiais tikslais, **pavyzdžiui, teisininkai, šeimos nariai**, interneto paslaugų teikėjai, leidyklos ar spaustuvės, kurių atžvilgiu yra pradėtas teismo procesas arba kuriems grasinama teismo procesu dėl to, kad jie rėmė, **padėjo** arba tiekė prekes ar teikė paslaugas **asmenims**, kuriems gresia SLAPP;
- (19) ši direktyva turėtų būti taikoma bet kokios rūšies **civiline tvarka nagrinėjamiems** tarpvalstybinio pobūdžio civiliniams ar komerciniams teisiniams reikalavimams ar ieškiniams, neatsižvelgiant į teismo pobūdį. Tai apima **procedūras, susijusias su laikinosiomis apsaugos ir atsargumo priemonėmis, priešieškiniiais ar kitomis konkrečių rūšių teisių gynimo priemonėmis, kuriomis galima pasinaudoti pagal kitus aktus. Kai** civiliniai ieškiniai pareiškiami baudžiamuosiuose procesuose, **ši direktyva turėtų būti taikoma tuomet, kai tų ieškinių nagrinėjimą visiškai reglamentuoja civilinio proceso teisė. Tačiau ji neturėtų būti taikoma tuomet, kai tokių ieškinių nagrinėjimą visiškai ar iš dalies reglamentuoja baudžiamojo proceso teisė;**

- (20) ši direktyva **neturėtų** būti taikoma ieškiniams, atsirandantiems dėl valstybės atsakomybės už veiksmus ar neveikimą vykdant valstybės įgaliojimus (*acta iure imperii*), arba ieškiniams prieš valstybės vardu veikiančius pareigūnus arba atsakomybės už valdžios institucijų veiksmus, įskaitant valstybės paskirtų pareigūnų atsakomybę, atveju. Valstybės narės galėtų išplėsti šioje direktyvoje numatytą procesinių apsaugos priemonių taikymo sritį apimant tokius ieškinius pagal nacionalinę teisę. ***Vadovaujantis Europos Sąjungos Teisingumo Teismo suformuota teismų praktika, teismo procesas vis tiek gali patekti į civilinių ir komercinių bylų sritį, kaip nurodyta šioje direktyvoje, kai viena iš šalių yra valstybė ar viešoji įstaiga, jeigu veiksmai ar neveikimas pasireiškė ne valstybės įgaliojimų vykdymo kontekste. Ši direktyva neturėtų būti taikoma baudžiamosioms byloms ar arbitražui;***
- (21) ***šia direktyva nustatomos būtiniausios taisyklės, taip valstybėms narėms sudarant sąlygas priimti ar palikti galioti nuostatas, palankesnes asmenims, užsiimantiems visuomenės dalyvavimo veikla, įskaitant nacionalines nuostatas, kuriomis nustatomos veiksmingesnės procesinės apsaugos priemonės, pavyzdžiui, atsakomybės taikymo tvarką teisei į saviraiškos ir informacijos laisvę išlaikyti ir apsaugoti. Šios direktyvos įgyvendinimu neturėtų būti prisidengiama norint pateisinti atskirose valstybėse narėse esamo apsaugos lygio pablogėjimą;***

(22) visuomenės dalyvavimas turėtų būti apibrėžtas kaip bet koks fizinio ar juridinio asmens pareiškimas **ar bet kokia veikla**, padaromi ar vykdomi naudojantis **pagrindinėmis teisėmis, pavyzdžiui**, teise į saviraiškos ir informacijos laisvę, **menų ir mokslo laisvę arba susirinkimų ir asociacijų laisvę**, dėl **esamo ar būsimos** viešojo intereso klausimo, **įskaitant** žurnalistinės, politinės, mokslinės, akademinės, meninės, komentuojamosios ar satyrinės komunikacijos, leidinių ar kūrinių kūrimą, rodymą, reklamą ar kitokį populiarinimą ir **rinkodaros veiklą**. **Būsimas viešasis interesas reiškia, kad klausimas dar gali nebūti viešojo intereso, tačiau galėtų toks tapti visuomenei apie jį sužinojus, pavyzdžiui, jį paviėšinus**. Visuomenės dalyvavimas taip pat gali apimti veiklą, susijusią su naudojimusi **akademine ir menine laisve**, teise į asociacijų laisvę ir taikių susirinkimų laisvę, pavyzdžiui, lobistinės veiklos, demonstracijų ir protestų organizavimą ar dalyvavimą juose arba veiklą, kylančią iš naudojimosi teise į gerą administravimą ir teise į veiksmingą teisinę gynybą, pavyzdžiui, **skundų teikimą teismams ar administraciniams organams** ir dalyvavimą viešuosiuose posėdžiuose. Visuomenės dalyvavimas taip pat turėtų apimti parengiamąją, rėmimo ar pagalbos veiklą, kuri yra tiesiogiai ir neatsiejamai susijusi su atitinkamu pareiškimu ar veikla, dėl kurios gresia **SLAPP**, siekiant slopinti visuomenės dalyvavimą. **Tokia veikla turėtų būti tiesiogiai susijusi su konkrečiu visuomenės dalyvavimo veiksmu arba būti grindžiama SLAPP faktinio objekto ir asmens, vykdančio parengiamąją, rėmimo ar pagalbos veiklą, sutartiniu ryšiu**. **Ieškinių pareiškimas ne žurnalistui ar žmogaus teisių gynėjui, o interneto platformai, kurioje jie skelbia savo darbą, arba bendrovei, kuri tekstą atspausdina, arba parduotuvei, kuri tą tekstą parduoda, gali būti veiksmingas visuomenės dalyvavimo slopinimo būdas, kadangi be tokių paslaugų nuomonių neįmanoma paskelbti, taigi, jos negali daryti įtakos viešiesiems debatams**. Be to, visuomenės dalyvavimas gali apimti kitą veiklą, kuria siekiama informuoti arba daryti įtaką visuomenės nuomonei arba kuria visuomenė skatinama imtis veiksmų, įskaitant privačiųjų ar viešųjų subjektų veiklą, susijusią su viešojo intereso klausimu, pavyzdžiui, mokslinių tyrimų, apklausų, kampanijų ar bet kokių kitų kolektyvinių veiksmų organizavimą ar dalyvavimą juose;

- I
- (23) viešojo intereso klausimas turėtų būti apibrėžtas taip, kad apimtų **klausimus, susijusius su naudojimusi pagrindinėmis teisėmis. Tai apima tokius klausimus kaip lyčių lygybė, apsauga nuo smurto dėl lyties ir nediskriminavimas, teisinės valstybės apsauga, žiniasklaidos laisvė ir pliuralizmas. Ta sąvoka taip pat turėtų apimti** prekių, produktų ar paslaugų kokybę, saugą ar kitus susijusius aspektus, kai tokie klausimai yra aktualūs visuomenės sveikatai, saugai, aplinkai, klimatui arba **virtotojų ir darbuotojų** teisėms. Visiškai individualus vartotojo ir gamintojo ar paslaugų teikėjo ginčas dėl prekės, produkto ar paslaugos turėtų būti laikomas viešojo intereso klausimu tik tada, **kai** klausimas apima viešojo intereso elementą, pavyzdžiui, **kai jis yra susijęs** su aplinkos apsaugos ar saugos standartų neatitinkančiu produktu ar paslauga;
- (24) **fizinio ar juridinio asmens, kuris yra** viešas asmuo, veikla **taip pat turėtų būti laikoma** viešojo intereso klausimu, **kadangi** visuomenė gali teisėtai **ja** domėtis. Tačiau, kai vienintelis pareiškimo ar veiklos, susijusios su tokiu asmeniu, tikslas yra patenkinti konkrečios auditorijos smalsumą, susijusį su fizinio asmens privataus gyvenimo aplinkybėmis, tai nėra teisėto intereso klausimas;

- (25) *viešojo intereso klausimų pavyzdžiai gali būti klausimai, kuriuos svarsto įstatymų leidžiamoji, vykdomoji ar teisminė institucija arba kurie yra svarstomi bet kokio kito oficialaus proceso kontekste. Konkretūs tokių klausimų pavyzdžiai galėtų būti teisės aktai, susiję su aplinkos apsaugos standartais ar produktų sauga, poveikio aplinkai licencija teršiančiam fabrikui ar kasyklai, arba teismo procesai, kurių teisinė reikšmė yra didesnė nei atskiros bylos reikšmė, pavyzdžiui, byla, susijusi su lygybe, diskriminacija darbo vietoje, nusikaltimu aplinkai ar pinigų plovimu;*
- (26) *įtarimai korupcija, sukčiavimu, lėšų pasisavinimu, pinigų plovimu, turto prievartavimu, prievarta, seksualiniu priekabiavimu ir smurtu dėl lyties ar kitokių formų bauginimu ir nusikaltimu, įskaitant finansinius nusikaltimus ir nusikaltimus aplinkai, yra laikomi viešojo intereso klausimais. Kai atitinkamas pažeidimas yra viešojo intereso klausimas, neturėtų būti svarbu, ar jis pagal nacionalinę teisę laikomas baudžiamuoju ar administraciniu nusižengimu;*
- (27) *veikla, kuria siekiama apsaugoti ES sutarties 2 straipsnyje įtvirtintas vertybes, nesikišimo į demokratinius procesus principą ir suteikti informaciją arba sudaryti palankesnes sąlygas visuomenei susipažinti su informacija siekiant kovoti su dezinformacija, įskaitant demokratinių procesų apsaugą nuo nederamo kišimosi, taip pat turėtų būti laikomi viešojo intereso klausimais;*

- (28) piktnaudžiaujamojo pobūdžio teismo procesai dėl visuomenės dalyvavimo paprastai pasižymi bylinėjimosi taktika, kurią nesažiningai *taiko ieškovas*, pavyzdžiui, taktika, susijusi su *jurisdikcijos pasirinkimu, rėmimusi vienu ar keliais visiškai ar iš dalies nepagrįstais teiginiais, pernelyg didelių reikalavimų reiškimu, proceso vilkinimo taktikų naudojimu arba bylos nutraukimu vėlesnėse proceso stadijose, kelių ieškinių dėl panašaus dalyko teikimu*; dėl to atsakovas procese *patiria* neproporcingas išlaidas. *Nustatant, ar teismo procesas yra piktnaudžiaujamojo pobūdžio, taip pat reikėtų atsižvelgti į ankstesnę ieškovo elgesį ir, visų pirma, į bet kokias teisinio bauginimo apraiškas praeityje. Tokią bylinėjimosi taktiką, kuri dažnai derinama su įvairių formų bauginimu, priekabiavimu ar grasinimais prieš procesą ar jo metu, ieškovas taiko kitais tikslais nei įgyvendinti teisę kreiptis į teismą ar iš tiesų pasinaudoti kokia nors teise ir tokia taktika siekia padaryti atgrasomąjį poveikį visuomenės dalyvavimui, susijusiam su iškilusiu klausimu;*
- (29) *ieškiniai, pateikiami piktnaudžiaujamojo pobūdžio teismo procesų dėl visuomenės dalyvavimo atveju, gali būti visiškai ar iš dalies nepagrįsti. Tai reiškia, kad ieškinys nebūtinai turi būti visiškai nepagrįstas, kad būtų laikoma, kad procesas yra piktnaudžiaujamojo pobūdžio. Pavyzdžiui, net ir smulkaus asmens teisių pažeidimo, dėl kurio pagal taikytiną teisę galėtų būti teikiamas nedidelis ieškinys dėl kompensacijos, atveju procesas gali būti piktnaudžiaujamojo pobūdžio, jeigu reikalaujama akivaizdžiai pernelyg didelės sumos ar žalos atlyginimo. Kita vertus, jeigu ieškovas teismo procese kelia reikalavimus, kurie yra pagrįsti, šios direktyvos tikslais neturėtų būti laikoma, kad toks procesas yra piktnaudžiaujamojo pobūdžio;*

- (30) jei SLAPP yra tarpvalstybinio pobūdžio, atsakovų padėtis tampa dar sudėtingesnė ir jie patiria sunkumų, nes jiems tenka dalyvauti teismo procesuose, kurie vyksta kitose – kartais vienu metu keliose – jurisdikcijose. Tai savo ruožtu lemia papildomas išlaidas ir papildomą našta ir sukelia dar daugiau neigiamų pasekmių. ***Turėtų būti laikoma, kad byla yra tarpvalstybinio pobūdžio, nebent abiejų jos šalių nuolatinė gyvenamoji vieta (buveinė) yra toje pačioje valstybėje narėje kaip ir teismo, į kurį buvo kreiptasi, ir visi kiti atitinkamai situacijai aktualūs elementai yra toje valstybėje narėje. Atitinkamai situacijai aktualius elementus turi nustatyti teismas, atsižvelgdamas į konkrečias kiekvieno atvejo aplinkybes, pavyzdžiui, kai tinkama, atsižvelgdamas į konkretų visuomenės dalyvavimo veiksmą ar konkrečius elementus, kuriais nustatomas galimas piktnaudžiavimas, visų pirma, tais atvejais, kai kelios bylos iškeliamos daugiau nei vienoje jurisdikcijoje. Toks teismo atliekamas nustatymas turėtų būti vykdomas nepriklausomai nuo naudotų ryšio priemonių;***

- (31) atsakovai turėtų galėti prašyti šių procesinių apsaugos priemonių: ■ užstato, skirto padengti *proceso* išlaidas ir, *kai taikytina, padengti žalą*, akivaizdžiai nepagrįstų *ieškinių* atmetimo anksčiau laiko ■ ir teisių gynimo priemonių, t. y. teismo išlaidų ir *baudų* priteisimo kitai šaliai *ar kitų tiek pat veiksmingų atitinkamų priemonių*. *Tokios procesinės apsaugos priemonės turėtų būti taikomos atsižvelgiant į teisę į veiksmingą teisinę gynybą bei į teisingą bylos nagrinėjimą, kaip išdėstyta Chartijos 47 straipsnyje, atskirais atvejais paliekant teismui savo nuožiūra tinkamai išnagrinėti nagrinėjamą klausimą, tokiu būdu sudarant sąlygas tam, kad akivaizdžiai nepagrįsti ieškiniai būtų greitai atmesti, neapribojant veiksmingo teisės kreiptis į teismą įgyvendinimo;*
- (32) valstybės narės turėtų užtikrinti, kad visos šioje direktyvoje numatytos procesinės apsaugos priemonės būtų prieinamos fiziniams ar juridiniams asmenims, kurių atžvilgiu buvo pradėtas teismo procesas dėl jų užsiėmimo visuomenės dalyvavimo veikla, ir kad naudojimasis tomis apsaugos priemonėmis nepareikalautų pernelyg daug pastangų. *Konkrečios proceso taisyklės dėl to, kokia forma teismas, į kurį buvo kreiptasi, turėtų nagrinėti prašymus taikyti procesines apsaugos priemones ir kokius metodus taikyti, turi būti nustatytos ar paliekamos galioti nacionalinėje teisėje. Pavyzdžiui, valstybės narės galėtų taikyti esamas civilinio proceso taisykles dėl įrodymų tvarkymo siekiant įvertinti, ar procesinių apsaugos priemonių taikymo sąlygos yra įvykdytos, arba jos galėtų nustatyti konkrečias taisykles tuo atžvilgiu;*
- (33) siekdamas užtikrinti, kad prašymai dėl užstato ir dėl ieškinių atmetimo anksčiau laiko būtų nagrinėjami pagreitintai, valstybės narės galėtų nustatyti terminus, per kiek laiko turėtų būti surengtas teismo posėdis arba teismas turėtų priimti nutartį. *Be to, jos galėtų patvirtinti tvarką, panašią į procedūras, susijusias su laikinosiomis priemonėmis. Siekiant, kad procesas būtų užbaigtas kuo greičiau, valstybės narės, laikydamosi savo nacionalinės proceso teisės, turėtų stengtis užtikrinti, kad, kai atsakovas kreipėsi dėl teisių gynimo priemonių pagal šią direktyvą, nutartis dėl tokio kreipimosi būtų priimama pagreitintai, be kita ko, pasinaudojant nacionalinėje teisėje esamomis pagreitinto nagrinėjimo procedūromis;*

- (34) kai kuriuose piktnaudžiaujamojo pobūdžio teismo procesuose dėl visuomenės dalyvavimo ieškovai sąmoningai atsiima ar iš dalies pakeičia reikalavimus ar pareiškimus *siekdami* išvengti situacijos, kuomet teismas priteisia išlaidų padengimą laimėjusiai šaliai. Dėl tos teisinės taktikos *kai kuriose valstybėse narėse galėtų atsitikti taip, kad atsakovui nebūtų atlyginamos su procesu susijusios išlaidos. Todėl toks ieškinio atsiėmimas ar daliniai pakeitimai, jeigu tai numatyta nacionalinėje teisėje ir nedarant poveikio šalių teisei disponuoti procesu*, neturėtų daryti poveikio *atsakovo* galimybei *pagal nacionalinę teisę prašyti* taikyti teisių gynimo nuo piktnaudžiaujamojo pobūdžio teismo procesų dėl visuomenės dalyvavimo priemonės. *Tai neturėtų daryti poveikio valstybių narių galimybei numatyti, kad procesinių apsaugos priemonių gali būti imamasi ex officio;*

(35) *siekiant užtikrinti veiksmingesnį apsaugos lygį, asociacijos, organizacijos, profesinės sąjungos ir kiti subjektai, kurie pagal nacionalinėje teisėje nustatytus kriterijus yra teisėtai suinteresuoti apsaugoti ar skatinti visuomenės dalyvavimo veikla užsiimančių asmenų teises, teismo procese, susijusiame su visuomenės dalyvavimu, turėtų galėti remti atsakovą, gavę atsakovo patvirtinimą. Ta parama turėtų būti užtikrinama, kad tokiuose teismo procesuose būtų galima pasinaudoti konkrečiomis tokių subjektų ekspertinėmis žiniomis, taip prisidedant prie teismo atliekamo vertinimo, ar byla yra piktnaudžiaujamojo pobūdžio arba ar ieškinys yra akivaizdžiai nepagrįstas. Tokia parama galėtų būti, pavyzdžiui, bylai aktualios informacijos teikimas, įstojimas į teismo procesą atsakovo naudai arba bet kokia kita pagalbos forma, kaip numatyta nacionalinėje teisėje. Sąlygos, kuriomis NVO galėtų remti atsakovą, ir tokiai paramai taikomi procesiniai reikalavimai, pavyzdžiui, kai tinkama, terminai, turėtų būti reglamentuojami pagal nacionalinę teisę. Tai neturėtų daryti poveikio esamoms atstovavimo ir įstojimo į procesą teisėms, kurias garantuoja kita Sąjungos ar nacionalinė teisė. Valstybės narės, kurios neturi teisėtam interesui skirtų kriterijų, gali sutikti su tuo, kad subjektai apskritai galėtų remti atsakovą pagal šią direktyvą;*

- (36) siekiant suteikti atsakovui papildomą apsaugos priemonę, turėtų būti numatyta galimybė skirti užstatą, kad būtų padengtos **numatomos proceso išlaidos, į kurias galėtų įeiti atsakovo patirtos teisinio atstovavimo išlaidos ir, jeigu tai numatyta nacionalinėje teisėje, numatomos žalos atlyginimas. Tačiau yra būtina užtikrinti tos priemonės ir ieškovo teisės kreiptis į teismą pusiausvyrą. Teismas, į kurį buvo kreiptasi, jeigu jis mano, kad tai yra tinkama, turėtų galėti nurodyti, kad ieškovas pateiktą užstatą, jeigu yra elementų, kurie rodo, kad procesas yra piktnaudžiaujamojo pobūdžio, arba jeigu yra rizikos, kad atsakovo išlaidos nebus padengtos, arba atsižvelgiant į ekonominę šalių padėtį, arba į kitus tokius kriterijus, nustatytus nacionalinėje teisėje.** Užstato pateikimas nedaro įtakos **sprendimui** dėl bylos esmės, bet naudojamas kaip atsargumo priemonė siekiant **užtikrinti** galutinės nutarties, kuria konstatuojamas piktnaudžiavimas procesu, poveikį bei **padengti išlaidas ir, jeigu numatyta nacionalinėje teisėje, galimą atsakovui padarytą žalą, ypač tais atvejais, kai yra rizikos, kad žala gali būti nepataisoma.** Valstybės narės turėtų pačios nuspręsti, ar teismas turėtų nurodyti taikyti užstatą savo iniciatyva ar atsakovo prašymu. **Kai tai numatyta nacionalinėje teisėje, leisti taikyti užstatą turėtų būti galima bet kuriame teismo proceso etape;**

- (37) *nutartis, kuria ieškinys atmetamas anksčiau laiko, turėtų būti nutartis dėl esmės, priimama tinkamai išnagrinėjus. Valstybės narės turėtų priimti naujas taisykles arba taikyti esamas taisykles pagal nacionalinę teisę, kad teismas galėtų nuspręsti nutraukti akivaizdžiai nepagrįstas bylas vos tik gavęs būtiną informaciją nutarčiai pagrįsti. Toks ieškinio atmetimas turėtų vykti kuo ankstesniame proceso etape, tačiau tai galėtų būti padaryta bet kuriuo proceso metu, priklausomai nuo to, kada teismas gauna tokią informaciją, laikantis nacionalinės teisės. Galimybė atmesti ieškinį anksčiau laiko netrukdo taikyti nacionalines taisykles, pagal kurias nacionaliniai teismai gali įvertinti ieškinio priimtinumą net anksčiau, nei procesas inicijuojamas;*
- (38) *tais atvejais, kai atsakovas yra pateikęs prašymą atmesti ieškinį kaip akivaizdžiai nepagrįstą, teismas tą prašymą turėtų nagrinėti pagreitintai pagal nacionalinę teisę, kad būtų greičiau įvertinama, ar ieškinys yra akivaizdžiai nepagrįstas, atsižvelgiant į konkrečias bylos aplinkybes;*

- (39) *pagal bendruosius civilinio proceso principus pareiga įrodyti, kad ieškinys prieš fizinį ar juridinį asmenį, užsiimančią visuomenės dalyvavimo veiklą, yra pagrįstas, tenka ieškovui, pateikusiam tokį ieškinį. Jei atsakovas pateikė prašymą atmesti ieškinį anksčiau laiko, ieškovas, norėdamas, kad ieškinys nebūtų atmestas anksčiau laiko, turėtų pagrįsti ieškinį bent tiek, kad teismas galėtų padaryti išvadą, jog ieškinys nėra akivaizdžiai nepagrįstas* ;
- (40) *nutartį, kuria ieškinys atmetamas anksčiau laiko, turėtų būti galima apskųsti. Nutartį, kuria atsisakoma ieškinį atmesti anksčiau laiko, taip pat turėtų būti galima apskųsti pagal nacionalinę teisę;*
- (41) *kai teismas yra nustatęs, kad procesas yra piktnaudžiaujamojo pobūdžio, išlaidos turėtų apimti visų rūšių su procesu susijusias išlaidas, kurios gali būti priteistos pagal nacionalinę teisę, įskaitant visas atsakovo patirtas teisinio atstovavimo išlaidas, nebent tokios išlaidos yra perteklinės. Kai pagal nacionalinę teisę nėra numatyta, kad bus priteistos visos teisinio atstovavimo išlaidos, viršijančios teisės aktais nustatytus bylinėjimosi išlaidų dydžius, valstybės narės turėtų užtikrinti, kad visas tokias išlaidas ieškovas padengtų kitomis nacionalinėje teisėje numatytomis priemonėmis. Tačiau visos teisinio atstovavimo išlaidos neturėtų būti priteisiamos, kai tokios išlaidos yra perteklinės, pavyzdžiui, kai susitariama dėl neproporcingai didelių honorarų. Nutartis dėl išlaidų priteisimo teismas turėtų priimti pagal nacionalinę teisę;*

(42) pagrindinis tikslas, kurio siekiama teismams suteikiant galimybę skirti baudas ***arba taikyti kitas vienodai veiksmingas tinkamas priemones***, yra atgrasyti potencialius ieškovus nuo piktnaudžiaujamojo pobūdžio teismo procesų dėl visuomenės dalyvavimo inicijavimo. ***Kitos tinkamos priemonės, įskaitant žalos atlyginimo išmokėjimą ar teismo nutarties paskelbimą, kai tai numatyta nacionalinėje teisėje, turėtų būti tokios pat veiksmingos kaip*** sankcijos. ***Kai teismas nustato, kad procesas yra piktnaudžiaujamojo pobūdžio, tokios sankcijos ar kitos vienodai veiksmingos tinkamos priemonės turėtų būti nustatomos kiekvienu konkrečiu atveju, turėtų būti proporcingos atsižvelgiant į nustatyto piktnaudžiavimo pobūdį ir elementus, kuriais nustatomas piktnaudžiavimas, ir tomis priemonėmis turėtų būti atsižvelgiama į tų procesų galimą žalingą ar atgrasomąjį poveikį visuomenės dalyvavimui arba ieškovo, pasinaudojusio galios disbalansu, ekonominę padėtį. Valstybės narės turėtų nuspręsti, kaip turi būti sumokamos pinigų sumos;***

- (43) tarpvalstybiniame kontekste taip pat svarbu pripažinti trečiųjų valstybių teismuose pareikštų SLAPP, nukreiptų prieš žurnalistus, žmogaus teisių gynėjus ir kitus asmenis, užsiimančius visuomenės dalyvavimo veikla, kurių nuolatinė gyvenamoji vieta (buveinė) yra Sąjungoje, grėsmę. SLAPP trečiosiose valstybėse gali apimti pernelyg didelį žalos atlyginimą, priteisiamą iš **asmenų, užsiimančių visuomenės dalyvavimo veikla**. Teismo procesai trečiosiose valstybėse SLAPP objektams yra sudėtingesni ir brangesni. Siekiant apsaugoti demokratiją ir **teisę į** saviraiškos bei informacijos laisvę Sąjungoje ir užtikrinti, kad nebūtų pakenkta šioje direktyvoje numatytiems apsaugos priemonėms kreipiantis į kitų jurisdikcijų teismus, yra svarbu užtikrinti apsaugą nuo akivaizdžiai nepagrįstų ieškinių ir piktnaudžiaujamojo pobūdžio teismo procesų dėl visuomenės dalyvavimo trečiosiose valstybėse. **Valstybės narės turėtų galėti pasirinkti, ar atsisakyti pripažinti ir vykdyti trečiosios valstybės teismo sprendimą kaip akivaizdžiai prieštaraujantį viešajai tvarkai (pranc. ordre public) arba remdamosi atskiru atsisakymo pagrindu;**
- (44) šia direktyva sukuriamas naujas specialus jurisdikcijos pagrindas siekiant užtikrinti, kad SLAPP objektai, kurių nuolatinė gyvenamoji vieta (buveinė) yra Sąjungoje, turėtų veiksmingą teisių gynimo priemonę Sąjungoje, kai piktnaudžiaujamojo pobūdžio teismo procesą dėl visuomenės dalyvavimo trečiosios valstybės teisme pradeda **ieškovas, kurio nuolatinė gyvenamoji vieta (buveinė) yra ne Sąjungoje. Tai turėtų būti taikoma nepriklausomai nuo to, ar nutartis dar nepriimta ar nutartis jau yra galutinė, kadangi SLAPP objektai gali patirti žalą ir išlaidų nuo pat teismo proceso pradžios ir galbūt net tuomet, kai nėra priimta jokia nutartis, pavyzdžiui, ieškinio atsiėmimo atveju. Tačiau valstybės narės turėtų galėti nuspręsti apriboti naudojimąsi jurisdikcija tol, kol teismo procesas trečiojoje valstybėje dar nėra pasibaigęs, laikydamosi nacionalinės teisės, pavyzdžiui, numatydamos bylos nagrinėjimo sustabdymą valstybėje narėje.** Šis specialus jurisdikcijos pagrindas leidžia SLAPP objektams, kurių nuolatinė gyvenamoji vieta (buveinė) yra Sąjungoje, jų nuolatinės gyvenamosios vietos teismuose ar tribunoluose prašyti **█** atlyginti žalą ir išlaidas, patirtas **ar pagrįstai numatomas patirti** bylą nagrinėjant trečiosios valstybės teisme ar tribunole. **Tuo specialiu jurisdikcijos pagrindu siekiama atgrasyti nuo SLAPP pareiškimo trečiosiose valstybėse prieš asmenis, kurių nuolatinė gyvenamoji vieta (buveinė) yra Sąjungoje, ir turėtų būti galima užtikrinti**

tokių procesų metu priimtų nutarčių vykdymą, pavyzdžiui, kai ieškovas, kurio nuolatinė gyvenamoji vieta (buveinė) yra ne Sąjungoje, turi turto Sąjungoje. Šioje direktyvoje įtvirtinta nuostata dėl to specialaus jurisdikcijos pagrindo neturėtų būti susijusi nei su taikytina teise, nei su žalos atlyginimą reglamentuojančia materialine teise;

- (45) *ši direktyva turėtų nedaryti poveikio trečiosios valstybės ir Sąjungos ar valstybės narės dvišalių ir daugiašalių konvencijų ir susitarimų, sudarytų iki šios direktyvos įsigaliojimo dienos, įskaitant 2007 m. Lugano konvenciją, taikymui laikantis Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo (toliau – SESV) 351 straipsnio;*
- (46) *valstybės narės turėtų pateikti informaciją apie prieinamas procesines apsaugos priemones, teisių gynimo priemones ir esamas paramos priemones vienoje vietoje – vadinamojoje vieno langelio principu grindžiamoje sistemoje, kad asmenims, kuriems gresia SLAPP, būtų nemokamai suteikiama nesudėtinga prieiga prie tam skirtos informacijos, kuri jiems galėtų padėti rasti visą aktualią informaciją. SLAPP būdinga tai, kad asmenys, kuriems gresia SLAPP, patiria sunkių finansinių pasekmių ir psichologinę žalą bei žalą reputacijai. Padaryti tokią žalą yra vienas iš SLAPP ieškovų tikslų, kai jie pradeda piktnaudžiaujamojo pobūdžio teismo procesą dėl visuomenės dalyvavimo. Todėl informacija, teikiama pasitelkiant vieno langelio principu grindžiamą sistemą, turėtų apimti informaciją apie esamus paramos mechanizmus, pavyzdžiui, informaciją apie atitinkamas organizacijas ir asociacijas, kurios teikia teisinę ar finansinę pagalbą ir psichologinę paramą SLAPP objektams. Ši direktyva neapibrėžia tos vieno langelio principu grindžiamos sistemos formos;*
- (47) *atitinkamų teismo nutarčių skelbimo tikslas – didinti informuotumą apie SLAPP ir suteikti informacijos šaltinį apie SLAPP teismams, teisininkams ir plačiajai visuomenei. Tokiu skelbimu turėtų būti laikomasi Sąjungos ir nacionalinės teisės dėl asmens duomenų apsaugos ir jis galėtų būti užtikrinamas per tinkamus kanalus, pavyzdžiui, esamas teismines duomenų bazes arba Europos e. teisingumo portalą. Siekiant sumažinti administracinę naštą, turėtų būti bent reikalaujama, kad valstybės narės skelbtų nacionalinių apeliacinių teismų arba aukščiausios instancijos teismų sprendimus;*

(48) *valstybių narių pagal šią direktyvą rinktinų duomenų, kai jų turima, rūšys visų pirma apima nedaug pagrindinių elementų, pavyzdžiui, piktnaudžiaujamojo pobūdžio teismo procesų dėl visuomenės dalyvavimo, suskirstytų pagal atsakovų ir ieškovų rūšis, skaičių ir ieškinių, kurie naudojami tokiam teismo procesui inicijuoti, rūšis. Tokie duomenys yra reikalingi tam, kad būtų galima stebėti, ar SLAPP yra ir ar jų skaičius auga Sąjungoje, taip institucijoms ir kitiems atitinkamiems suinteresuotiesiems subjektams suteikiant informaciją, leidžiančią kiekybiškai įvertinti ir geriau suprasti SLAPP ir padedančią jiems teikti reikiamą paramą SLAPP objektams. Palankesnes sąlygas duomenų prieinamumui sudarytų teisingumo sistemos skaitmeninimas;*

- (49) **█** Komisijos rekomendacija (ES) 2022/758⁵ **█** yra skirta valstybėms narėms, o **█** joje pateikiamas išsamus priemonių rinkinys apima mokymą, informuotumo didinimą, paramą piktnaudžiaujamojo pobūdžio teismo procesų dėl visuomenės dalyvavimo objektams, duomenų rinkimą ir ataskaitų teikimą bei teismo procesų dėl visuomenės dalyvavimo stebėseną. *Kai Komisija rengs ataskaitą apie šios direktyvos taikymą, taip pat atsižvelgdama į kiekvienos valstybės narės nacionalines aplinkybes, įskaitant Rekomendacijos (ES) 2022/758 įgyvendinimą, ji turėtų parengti atskirą ataskaitos santrauką, pateikiamą lengvai prieinamu formatu, kurioje turėtų būti pateikiama pagrindinė informacija apie šioje direktyvoje numatytų apsaugos priemonių naudojimą valstybėse narėse. Tiek ataskaitą, tiek santrauką Komisija turėtų viešai paskelbti tinkamais kanalais, įskaitant Europos e. teisingumo portalą;*
- (50) šia direktyva neturėtų būti daromas poveikis apsaugai, *teikiamai* kitais Sąjungos teisės aktais, *nustatančiais palankesnes taisykles* fiziniams ir juridiniams asmenims, kurie užsiima visuomenės dalyvavimo veikla. Visų pirma, *šia direktyva nesiekama sumažinti ar apriboti teises, pavyzdžiui, teisę į saviraiškos ir informacijos laisvę, ja taip pat nesiekama* kaip nors sumažinti apsaugą, siūlomą pagal Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą (ES) 2019/1937⁶, kaip ji įgyvendinta nacionalinėje teisėje. Kiek tai susiję su atvejais, *kurie* patenka į šios direktyvos ir į Direktyvos (ES) 2019/1937 taikymo sritį, turėtų būti **█** taikoma abiem aktais užtikrinama apsauga;
- (51) *SLAPP bylose gali būti aktualios reglamentuose (ES) Nr. 1215/2012 ir (EB) Nr. 864/2007 išdėstytais atvejais taikomos taisyklės dėl jurisdikcijos ir taikytinos teisės. Todėl yra svarbu, kad atliekant bet kokią būsimą tų reglamentų peržiūrą taip pat būtų įvertinti su SLAPP susiję taisyklių dėl jurisdikcijos ir taikytinos teisės aspektai;*

⁵ 2022 m. balandžio 27 d. Komisijos rekomendacija (ES) 2022/758 dėl žurnalistų ir žmogaus teisių gynėjų, užsiimančių visuomenine veikla, apsaugos nuo akivaizdžiai nepagrįstų ar piktnaudžiaujamojo pobūdžio teismo procesų (strateginių ieškinių dėl visuomenės dalyvavimo) (OL L 138, 2022 5 17, p. 30).

⁶ 2019 m. spalio 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2019/1937 dėl asmenų, pranešančių apie Sąjungos teisės pažeidimus, apsaugos (OL L 305, 2019 11 26, p. 17).

- (52) *šia direktyva laikomasi pagrindinių teisių, Chartijos ir Sąjungos teisės bendrųjų principų. Dėl to ši direktyva turėtų būti aiškinama ir įgyvendinama atsižvelgiant į tas pagrindines teises, įskaitant teisę į saviraiškos ir informacijos laisvę, taip pat atsižvelgiant į teisę į veiksmingą teisinę gynybą, teisingą bylos nagrinėjimą ir teisę kreiptis į teismą. Įgyvendindamos šią direktyvą visos dalyvaujančios viešosios institucijos atitinkamų pagrindinių teisių kolizijos atvejais turėtų užtikrinti teisingą atitinkamų teisių pusiausvyrą laikydamosi proporcingumo principo;*
- (53) pagal prie ES sutarties ir SESV pridėto Protokolo Nr. 22 dėl Danijos pozicijos 1 ir 2 straipsnius Danija nedalyvauja priimant šią direktyvą ir ji nėra jai privaloma ar taikoma;

I

- (54) ■ pagal prie ES sutarties ir SESV pridėto Protokolo Nr. 21 dėl Jungtinės Karalystės ir Airijos pozicijos dėl laisvės, saugumo ir teisingumo erdvės 3 straipsnį, **2022 m. liepos 6 d.** laišku ■ **Airija** pranešė apie savo pageidavimą dalyvauti priimant ir taikant šią direktyvą; ■
- (55) *kadangi šios direktyvos tikslų valstybės narės negali deramai pasiekti dėl nacionalinės procesinės teisės skirtumų, o dėl to, kad šia direktyva nustatomi bendri minimalūs nacionalinių procesinių apsaugos priemonių tarpvalstybinėse civilinėse ir komercinėse bylose standartai, tų tikslų būtų geriau siekti Sąjungos lygmeniu, laikydamosi ES sutarties 5 straipsnyje nustatyto subsidiarumo principo Sąjunga gali patvirtinti priemones. Pagal tame straipsnyje nustatytą proporcingumo principą šia direktyva neviršijama to, kas būtina nurodytiems tikslams pasiekti,*

PRIĖMĖ ŠIĄ DIREKTYVĄ:

I skyrius

Bendrosios nuostatos

1 straipsnis

Dalykas

Šia direktyva nustatomos apsaugos priemonės nuo akivaizdžiai nepagrįstų *ieškinių* ar piktnaudžiaujamojo pobūdžio teismo procesų tarpvalstybinio pobūdžio civilinėse bylose, iškeltose fiziniams ir juridiniams asmenims ■ dėl to, kad jie užsiima visuomenės dalyvavimo veikla.

2 straipsnis

Taikymo sritis

Ši direktyva taikoma *civiline tvarka nagrinėjamos* tarpvalstybinio pobūdžio civilinėms ar komercinėms byloms, *įskaitant laikinas apsaugos priemones bei atsargumo priemones ir priešieškinius*, neatsižvelgiant į teismo pobūdį. Ši direktyva netaikoma, visų pirma, mokesčių, muitų ar administracinėms byloms arba valstybės atsakomybei už veiksmus ir neveikimą vykdant valstybės įgaliojimus (*acta iure imperii*). *Ši direktyva netaikoma baudžiamosioms byloms arba arbitražui ir ja nedaromas poveikis baudžiamojo proceso teisei.*

3 straipsnis

Būtiniausi reikalavimai

1. *Valstybės narės gali nustatyti ar palikti galioti nuostatas, kurios yra palankesnės siekiant apsaugoti asmenis, užsiimančius visuomenės dalyvavimo veikla, nuo akivaizdžiai nepagrįstų ieškinių ar piktnaudžiaujamojo pobūdžio teismo procesų dėl visuomenės dalyvavimo civilinėse bylose, įskaitant nacionalines nuostatas, kuriomis nustatomos veiksmingesnės procesinės apsaugos priemonės, susijusios su teise į saviraiškos ir informacijos laisvę.*
2. *Šios direktyvos įgyvendinimas jokiais aplinkybėmis nesuteikia pagrindo sumažinti apsaugos priemonių lygį, kurį valstybės narės jau užtikrina šios direktyvos taikymo srityje.*

4 straipsnis

Terminų apibrėžtys

Šioje direktyvoje vartojamų terminų apibrėžtys:

- 1) *visuomenės dalyvavimas* – bet koks fizinio ar juridinio asmens pareiškimas ar veikla viešojo *intereso klausimu*, padaromi ar vykdomi naudojantis teise į saviraiškos ir informacijos laisvę, *menų ir mokslo laisvę arba susirinkimų ir asociacijų laisvę*, ir bet kokie su tuo tiesiogiai susiję parengiamieji, paramos ar pagalbos veiksmai;

- 2) viešojo intereso klausimas – bet koks klausimas, kuris daro poveikį visuomenei tokiu mastu, kad visuomenė galėtų teisėtai juo domėtis tokiose srityse kaip:
- a) ***pagrindinės teisės***, visuomenės sveikata, sauga, aplinka ***ar klimatas***;
 - b) ***fizinio ar juridinio asmens, kuris yra viešas asmuo, veikla viešajame ar privačiajame sektoriuje***;
 - c) klausimai, kuriuos ■ svarsto ■ įstatymų leidžiamoji, vykdomoji ar teisminė institucija, arba klausimai, svarstomi bet kokiame kitame ■ oficialiame procese;
 - d) įtarimai korupcija, sukčiavimu ***ar įtarimai bet kokia kita nusikalstama veika arba įtarimai dėl su tokiais klausimais susijusių administracinių pažeidimų***;
 - e) veikla, kuria siekiama ***apsaugoti Europos Sąjungos sutarties 2 straipsnyje įtvirtintas vertybes, įskaitant demokratinių procesų apsaugą nuo nederamo kišimosi, visų pirma, kovojant su dezinformacija***;

- 3) piktnaudžiaujamojo pobūdžio teismo procesas dėl visuomenės dalyvavimo – teismo procesas, *kuris nėra pradedamas siekiant iš tiesų pareikšti teisę ar ją pasinaudoti, o jo pagrindinis tikslas – užkirsti kelią visuomenės dalyvavimui, jį apriboti arba už jį bausti, dažnai išnaudojant šalių galios disbalansą, ir kuriame pareiškiami nepagrįsti ieškiniai*. Tokio tikslo požymiai apima, pavyzdžiui:
- a) ieškinių ar jo dalies neproporcingumą, perteklinį ar nepagrįstą pobūdį, *įskaitant pernelyg didelę ginčo vertę;*
 - b) tai, kad ieškovas ar su juo susijusios šalys dėl panašių klausimų yra inicijavę keletą bylų;
 - c) ieškovo ar ieškovo atstovų vykdomą bauginimą, priekabiavimą ar grasinimus *iki proceso ar jo metu, taip pat panašų ieškovo elgesį panašiose ar tuo pačiu metu nagrinėjamosiose bylose;*
 - d) *nesąžiningą procesinės taktikos naudojimą, pavyzdžiui, proceso vilkinimą, nesąžiningą ar piktnaudžiaujamojo pobūdžio palankesnio teisinio reglamentavimo ieškojimą arba nesąžiningą bylų nutraukimą vėlesniame proceso etape.*

5 straipsnis

Tarpvalstybinio pobūdžio bylos

1. Šios direktyvos tikslais yra laikoma, kad byla yra tarpvalstybinio pobūdžio, nebent abiejų jos šalių nuolatinė gyvenamoji vieta (buveinė) yra toje pačioje valstybėje narėje, kaip ir teismo, *į kurį buvo kreiptasi, ir visi kiti su atitinkama situacija susiję aktualūs elementai yra tik toje valstybėje narėje.*
2. *Gyvenamoji vieta (buveinė) nustatoma pagal Reglamentą (ES) Nr. 1215/2012.*

█

II skyrius

Bendros taisyklės dėl procesinių apsaugos priemonių

6 straipsnis

Prašymai dėl procesinių apsaugos priemonių

1. Valstybės narės užtikrina, kad, **kai** pradedamas teismo procesas prieš fizinius ar juridinius asmenis dėl jų užsiėmimo visuomenės dalyvavimo veikla, tie asmenys, vadovaudamiesi nacionaline teise, galėtų prašyti:
 - a) taikyti užstatą, **kaip numatyta** 10 straipsnyje;
 - b) anksčiau laiko atmesti akivaizdžiai nepagrįstus **ieškinius**, **kaip numatyta** III skyriuje;
 - c) taikyti teisių gynimo nuo piktnaudžiaujamojo pobūdžio teismo procesų dėl visuomenės dalyvavimo priemones, **kaip numatyta** IV skyriuje.

2. Valstybės narės gali numatyti, kad priemonių dėl procesinių apsaugos priemonių, **kaip numatyta** III ir IV skyriuose, **ex officio** gali imtis teismas, į kurį buvo kreiptasi.

7 straipsnis

Prašymų dėl procesinių apsaugos priemonių nagrinėjimas pagreitintai

1. *Valstybės narės užtikrina, kad prašymai pagal 6 straipsnio 1 dalies a ir b punktus būtų nagrinėjami pagreitintai pagal nacionalinę teisę, atsižvelgiant į bylos aplinkybes, teisę į veiksmingą teisinę gynybą ir teisę į teisingą bylos nagrinėjimą.*
2. *Valstybės narės užtikrina, kad prašymai pagal 6 straipsnio 1 dalies c punktą, kai įmanoma, taip pat galėtų būti nagrinėjami pagreitintai pagal nacionalinę teisę, atsižvelgiant į bylos aplinkybes, teisę į veiksmingą teisinę gynybą ir teisę į teisingą bylos nagrinėjimą.*

8 straipsnis

Vėlesnis ieškinio ar pareiškimų dalinis keitimas

Valstybės narės užtikrina, kad *teismo procesuose, pradėtuose prieš fizinius ar juridinius asmenis dėl jų užsiėmimo visuomenės dalyvavimo veikla*, bet kokie vėlesni ieškovo pateiktų ieškinių ar pareiškimų daliniai pakeitimai **■**, įskaitant *ieškinių atsiėmimą, atsakovui nesutrukdytą pagal nacionalinę teisę prašyti teisių gynimo priemonių, kaip numatyta IV skyriuje*.

Pirma pastraipa nedaro poveikio 6 straipsnio 2 daliai.

9 straipsnis

Parama atsakovui teismo procese

Valstybės narės **■** užtikrina, kad būtų nagrinėjantis teismas, į kurį buvo kreiptasi ir kuriame buvo *pradėtas* teismo procesas prieš *fizinius ar juridinius asmenis dėl jų* užsiėmimo visuomenės dalyvavimo *veikla*, galėtų sutikti, kad *asociacijos*, organizacijos, *profesinės sąjungos ir kiti subjektai, kurie pagal jų nacionalinėje teisėje nustatytus kriterijus turi teisėtą interesą* saugoti ar skatinti visuomenės dalyvavimo veikla užsiimančių asmenų teises, *tame procese galėtų remti atsakovą, jei atsakovas tai patvirtina, arba teikti informaciją pagal nacionalinę teisę.*

10 straipsnis

Užstatas

Valstybės narės užtikrina, kad teismo procese, *pradėtame* prieš *fizinį ar juridinį asmenį dėl jo užsiėmimo* visuomenės dalyvavimo veikla, teismas, į kurį buvo kreiptasi, *galėtų reikalauti, nedarant poveikio teisei kreiptis į teismą, kad ieškovas pateiktų užstatą dėl numatomų proceso išlaidų, kurios gali apimti atsakovo patirtas teisinio atstovavimo išlaidas, ir, jeigu tai numatyta nacionalinėje teisėje, žalos atlyginimą.*

III skyrius

Akivaizdžiai nepagrįstų *ieškinių* atmetimas anksčiau laiko

11 straipsnis

Ieškinio atmetimas anksčiau laiko

Valstybės narės *užtikrina, kad* teismai, tinkamai išnagrinėję, galėtų *pagal nacionalinę teisę kuo ankstesniame proceso etape* atmesti ieškinius dėl visuomenės dalyvavimo kaip akivaizdžiai nepagrįstus.

12 straipsnis

Įrodinėjimo pareiga *ir ieškinių pagrindimas*

1. ***Pareiga įrodyti ieškinio pagrįstumą tenka ieškinį pateikusiam ieškovui.***
2. Valstybės narės užtikrina, kad, kai atsakovas pateikė prašymą dėl ieškinio atmetimo anksčiau laiko, ieškovas turėtų ***pagrįsti ieškinį, kad teismas galėtų įvertinti, ar jis nėra akivaizdžiai nepagrįstas.***

13 straipsnis

Apskundimas apeliacine tvarka

Valstybės narės užtikrina, kad nutartį, kuria ■ ieškinys atmetamas anksčiau laiko pagal 11 straipsnį, būtų galima apskųsti.

IV skyrius

Teisių gynimo nuo piktnaudžiaujamojo pobūdžio teismo procesų dėl visuomenės dalyvavimo priemonės

14 straipsnis

Išlaidų priteisimas

1. Valstybės narės **užtikrina**, kad ieškovui, kuris pradėjo piktnaudžiaujamojo pobūdžio teismo procesą dėl visuomenės dalyvavimo, būtų galima nurodyti padengti visų *rūšių* proceso išlaidas, ***kurios pagal nacionalinę teisę gali būti priteistos***, įskaitant visas atsakovo patirtas teisinio atstovavimo išlaidas, nebent tokios teisinio atstovavimo išlaidos būtų perteklinės.
2. ***Kai pagal nacionalinę teisę nėra užtikrinama, kad gali būti priteistos visos teisinio atstovavimo išlaidos, viršijančios teisės aktais nustatytus bylinėjimosi išlaidų dydžius, valstybės narės užtikrina, kad tokios išlaidos būtų visa apimtimi padengtos kitomis nacionalinėje teisėje numatytomis priemonėmis, nebent jos būtų perteklinės.***

15 straipsnis

Sankcijos ***ar kitos vienodai veiksmingos tinkamos priemonės***

Valstybės narės **užtikrina**, kad teismai, į kuriuos buvo kreiptasi ir kuriuose buvo pradėtas piktnaudžiaujamojo pobūdžio teismo procesas dėl visuomenės dalyvavimo, ***galėtų*** tą procesą pradėjusiai šaliai skirti veiksmingas, proporcingas ir atgrasomas sankcijas ***ar kitas vienodai veiksmingas tinkamas priemones, įskaitant žalos atlyginimo išmokėjimą ar teismo nutarties paskelbimą, kai tai numatyta nacionalinėje teisėje.***

V skyrius

Apsauga nuo trečiųjų valstybių teismo sprendimų

16 straipsnis

Atsisakymo pripažinti ir vykdyti trečiosios valstybės teismo sprendimą pagrindai

Valstybės narės užtikrina, kad būtų atsisakyta pripažinti ir vykdyti trečiosios valstybės teismo sprendimą teismo procese dėl fizinio ar juridinio asmens, kurio nuolatinė gyvenamoji vieta (buveinė) yra valstybėje narėje, užsiėmimo visuomenės dalyvavimo veikla, jeigu **pagal** valstybės narės, **kurioje** prašoma tokio pripažinimo ar vykdymo, **teisę** tas procesas laikomas akivaizdžiai nepagrįstu ar piktnaudžiaujamojo pobūdžio.

17 straipsnis

Jurisdikcija nagrinėti ieškinius, **susijusius su procesais** trečiosiose valstybėse

1. Valstybės narės užtikrina, kad, kai **ieškovas, kurio nuolatinė gyvenamoji vieta (buveinė) yra ne Sąjungoje**, trečiosios valstybės teisme pradeda piktnaudžiaujamojo pobūdžio teismo procesą dėl fizinio ar juridinio asmens, kurio nuolatinė gyvenamoji vieta (buveinė) yra valstybėje narėje, užsiėmimo visuomenės dalyvavimo veikla, tas asmuo galėtų savo nuolatinės gyvenamosios vietos (buveinės) teismuose prašyti atlyginti žalą ir išlaidas, patirtas dėl proceso trečiosios valstybės teisme ■ .
2. **Valstybės narės gali apriboti naudojimąsi jurisdikcija pagal 1 dalį tol, kol trečiojoje valstybėje nėra pasibaigęs teismo procesas.**

VI skyrius
Baigiamosios nuostatos

18 straipsnis

Ryšys su *dvišalėmis ir daugiašalėmis konvencijomis ir susitarimais*

Ši direktyva nedaro poveikio *trečiosios valstybės ir Sąjungos ar valstybės narės dvišalių ir daugiašalių konvencijų ir susitarimų, sudarytų iki ... [šios direktyvos įsigaliojimo diena], taikymui.*

19 straipsnis

Informavimas ir skaidrumas

- 1. Valstybės narės užtikrina, kad fiziniai ar juridiniai asmenys, užsiimantys visuomenės dalyvavimo veikla, nurodyta 6 straipsnyje, kai tinkama, turėtų galimybę susipažinti su informacija apie procesines apsaugos priemones bei teisių gynimo priemones, kuriomis galima pasinaudoti, ir informacija apie esamas paramos priemones, pavyzdžiui, teisinę pagalbą ir finansinę bei psichologinę paramą, kai tokios priemonės yra prieinamos.*

Į pirmoje pastraipoje nurodytą informaciją įtraukiama visa turima informacija apie informuotumo didinimo kampanijas, kai tinkama, bendradarbiaujant su susijusiomis pilietinės visuomenės organizacijomis ir kitais suinteresuotaisiais subjektais.

Tokia informacija teikiama vienoje vietoje lengvai prieinamu formatu naudojantis tinkamu kanalu, pavyzdžiui, informacijos centru, esamu ryšių punktu ar elektroniniais vartais, įskaitant Europos e. teisingumo portalą.

2. *Valstybės narės užtikrina, kad tarpvalstybiniuose civiliniuose procesuose būtų teikiama teisinė pagalba pagal Tarybos direktyvą 2003/8/EB⁷.*
3. *Valstybės narės lengvai prieinamu elektroniniu formatu skelbia visus jų nacionalinių apeliacinių teismų ar aukščiausios instancijos teismų priimtus galutinius sprendimus, susijusius su procesais, patenkančiais į šios direktyvos taikymo sritį. Toks skelbimas vykdomas laikantis nacionalinės teisės.*

20 straipsnis

Duomenų rinkimas

Valstybės narės Komisijai kasmet pateikia šiuos duomenis (pageidautina, agreguotus) apie II, III, IV ir V skyriuose nurodytus prašymus ir nutartis, jei tokie duomenys turimi:

- a) *atitinkamais metais pradėtų piktnaudžiaujamojo pobūdžio teismo procesų dėl visuomenės dalyvavimo skaičius;*

⁷ 2003 m. sausio 27 d. Tarybos direktyva 2003/8/EB numatanti teisės kreiptis į teismą įgyvendinimo tarptautiniuose ginčiuose pagerinimą nustatant minimalias bendras teisinės pagalbos tokiems ginčams taisykles (OL L 26, 2003 1 31, p. 41).

- b) *teismo procesų, suskirstytų pagal atsakovo ir ieškovo tipą, skaičius;*
- c) *pateikto ieškinio rūšis, remiantis šia direktyva.*

21 straipsnis

Peržiūra

Ne vėliau kaip ... [*šešeri metai nuo šios direktyvos įsigaliojimo dienos*] valstybės narės pateikia Komisijai *turimus duomenis* apie šios direktyvos taikymą, *visų pirma, turimus duomenis, iš kurių matyti, kaip asmenys, kurių atžvilgiu pradėtas teismo procesas dėl visuomenės dalyvavimo, pasinaudojo šioje direktyvoje numatytomis apsaugos priemonėmis.* Remdamasi pateikta informacija, Komisija ne vėliau kaip ... [*septyneri metai nuo šios direktyvos įsigaliojimo dienos*] *ir vėliau kas penkerius metus* pateikia Europos Parlamentui ir Tarybai šios direktyvos taikymo ataskaitą. Toje ataskaitoje pateikiamas piktnaudžiaujamojo pobūdžio teismo procesų dėl visuomenės dalyvavimo pokyčių ir šios direktyvos poveikio valstybėse narėse vertinimas, *kartu atsižvelgiant į kiekvienos valstybės narės nacionalines aplinkybes, įskaitant Rekomendacijos (ES) 2022/758 įgyvendinimą.* Prireikus prie tos ataskaitos pridedami pasiūlymai dėl šios direktyvos dalinių pakeitimų. *Komisijos ataskaita skelbiama viešai.*

22 straipsnis

Perkėlimas į nacionalinę teisę

1. Valstybės narės užtikrina, kad įsigaliojusių įstatymai ir kiti teisės aktai, būtini, kad šios direktyvos būtų laikomasi, ne vėliau kaip ... [*dveji metai nuo šios direktyvos įsigaliojimo dienos*]. Apie tai jos nedelsdamos praneša Komisijai.

Valstybės narės, priimdamos tas nuostatas, daro jose nuorodą į šią direktyvą arba tokia nuoroda daroma jas oficialiai skelbiant.

2. Valstybės narės pateikia Komisijai šios direktyvos taikymo srityje priimtų nacionalinės teisės aktų pagrindinių nuostatų tekstą.

23 straipsnis

Įsigaliojimas

Ši direktyva įsigalioja dvidešimtą dieną po jos paskelbimo *Europos Sąjungos oficialiajame leidinyje*.

24 straipsnis

Adresatai

Ši direktyva skirta valstybėms narėms.

Priimta ...

Europos Parlamento vardu

Pirmininkė

Tarybos vardu

Pirmininkas / Pirmininkė

Or. lt